

Paraules clau

paradigma mediacional, pensament del professor, teories implícites

Les teories implícites dels professors d'Educació Física

▪ **JORDI DÍAZ LUCEA**

Doctor en Pedagogia. Llicenciat en Educació Física.
Facultat de Ciències de l'Educació.
Universitat Autònoma de Barcelona

Abstract

This essay is part of much more extensive research which intends to study the teacher's thought and analyse the factors that affect his decisions when solving certain points of his teaching tasks, taking Physical Education as a main reference.

The teacher's implicit theories about education are in a group of aspects which condition his decisions. These theories are a bunch of personal beliefs which rule the teachers' behaviour in front of a specific situation. This essay intends to get a closer approach to these theories and analyses them according to their presence and influence on the teachers' thinking and their consequences on the teaching and learning process.

This research follows a cross curricular pattern and tries to depict and interpret at the same time the group of factors that form these theories in the obligatory secondary stages.

Key words

mediational paradigm, teacher's thinking, implicit theories

Resum

Aquest treball forma part d'una investigació molt més àmplia que, prenent la programació de l'Educació Física com a eix referencial, pretén d'estudiar el pensament del professor i analitzar els factors que incideixen en les decisions que aquest pren quan resol alguns aspectes vinculats a les seves tasques docents.

Entre el conjunt d'aspectes que condicionen les diferents decisions del professor es troben les teories implícites que aquest té respecte de l'ensenyament. Aquestes teories són el conjunt de creences personals que regeixen la manera de comportar-se dels docents davant situacions concretes. Aquest estudi tracta d'acostar-se al coneixement d'aquestes teories i n'analitza amb detall la presència i la incidència que tenen en el pensament dels docents, i les seves conseqüències per al procés d'ensenyament i aprenentatge.

La investigació segueix un disseny transversal i tracta de descriure i alhora d'interpretar el cúmul de factors que formen aquestes teories en els docents de les etapes obligatòries d'educació.

Introducció

El professor, com a transmissor del coneixement i de la cultura en l'àmbit escolar, es troba condicionat per tot un conjunt de teories i creences, les quals influeixen, en

més o menys mesura, en el resultat de l'ensenyament.

Es pot arribar a fer explícit tot un repertori d'objectius, continguts, estratègies que regiran el procés formatiu emmarcat, tot ell, en una concepció filosòfica i pedagògica concreta de l'ensenyança. Això significa que els continguts seran seleccionats sempre que siguin d'una utilitat pràctica i que serveixin per a resoldre problemes propis de l'àrea de formació; que les estratègies d'ensenyament utilitzades pels docents seran les apropiades a cada situació, etc. Tot això sense menyscar de la teoria d'aprenentatge que s'utilitzi: conductista quan sigui necessari; gestàltica o cognitiva quan calgui.

Podem, doncs, entendre les teories explícites com el conjunt de principis que orienten el currículum i que determinen una orientació didàctica del professor sense que aquesta es trobi determinada prèviament i condicionada al llarg del procés. En la realitat escolar, però, no s'esdevé tal i com es descriu, perquè les teories explícites es veuen alterades quan hi intervé l'acció del professor. És precisament en aquest moment quan tot un conjunt de creences personals, concepcions, constructes, etc., del professor, incideixen, de forma important, en el procés d'ensenyament i aprenentatge.

Des d'una perspectiva del model de transmissió de la informació observem que, en

tre les fonts culturals o l'objecte cultural motiu d'aprenentatge i el seu destinatari, és a dir, l'alumne, es troba el professor com un mecanisme intermedi encarregat de transmetre la cultura, com un pont d'unió entre el coneixement i l'alumne.

Sobre això, Gimeno (1988) diu que el professor és mediador entre l'alumne i la cultura a través del seu propi nivell cultural, per la significació que assigna al currículum en general i al coneixement que transmet en particular, i per les actituds que té vers el coneixement o vers una parcel·la especialitzada d'aquest.

És cert que la transmissió de la cultura també es troba influïda pel domini i el coneixement que el professor tingui del mateix contingut i de la seva habilitat en la utilització de les tècniques didàctiques i de transmissió de l'objecte cultural. En aquest cas, però, ens referim al soroll que l'ensenyant introdueix en la transmissió del coneixement quan en el procés d'ensenyament afloren els aspectes de la personalitat del formador que no són copsats en el procés de selectivitat i que apareixen ateses unes circumstàncies determinades, embolcallant l'acte didàctic: com ara teories o creences pròpies, producte de les seves vivències d'estudiant; el conjunt de significats adquirits explícitament durant la seva formació; el conjunt d'experiències adquirides tot al llarg de la seva trajectòria professional sobre diversos aspectes del currículum (continguts, metodologia, avaluació...), sobre com enfrontar conflictes a l'aula; actituds autoritàries davant les relacions mestre-alumne; rebuig conscient o inconscient de les teories explícites i, conseqüentment, de les normatives curriculars, etc.

Tot aquest conjunt de factors que incideixen en la forma d'actuar del professor han vingut a ser anomenades *teories implícites* i acompanyen, de forma conscient o inconscient, les diferents accions que aquell realitza. Aquestes creences pròpies del formador poden emergir en codificar els continguts culturals, en planificar les estratègies didàctiques, en escollir els mitjans que cal utilitzar, en avaluar, en entrar en contacte amb l'entorn, etc. Aquesta influència, en qualsevol sentit que es produeixi, ens faria pensar que un currículum tindria tantes interpretacions com formadors hi hagi.

Les teories implícites dels professors

Les teories implícites constitueixen, doncs, el conjunt de creences que regeixen la manera de comportar-se davant situacions diferents. En el món de la Didàctica, les teories implícites són representacions mentals que formen part del sistema de coneixement d'un individu i que intervien en els seus processos de comprensió, memòria, raonament i planificació de l'acció.

Partint del supòsit, defensat per diversos autors, que la idea que cada professor té sobre l'ensenyament i l'educació és una construcció personal i genuïna formada des de la influència de diferents concepcions, podem referir-nos a les teories implícites dels professors. A través de l'experiència i de la interacció amb el medi es va construint en cada individu un bagatge cultural genuï, el que incideix en la seva forma de pensar i que repercuteix en les diferents accions que desenvolupa, tant personals com professionals.

Els judicis que fa i les decisions que pren el professor deriven de la seva forma d'interpretar l'experiència. Per entendre el pensament del professor, cal no solament investigar les seves activitats i els seus processos d'informació, sinó també esbrinar quins són els motius que l'impulsen a actuar d'aquella manera, és a dir, cal conèixer-ne les teories i creences.

En el cas de l'ensenyament, aquest es veu influït pel bagatge cultural de cada professor. Marrero (1993) destaca, pel que fa a aquest tema, que la identitat cultural del coneixement pedagògic de cada professor té una incidència determinada en la seva actuació docent. La configuració d'aquestes concepcions i, en concret, la idea d'ensenyament pròpia de cadascú, té un caràcter històric. Les diferents concepcions i tradicions educatives que han transcorregut tot al llarg de la història han deixat empremta, en més o menys mesura, en la formació d'aquesta identitat cultural de cada professor.

Des del segle XVII es distingeixen cinc grans corrents pedagògics: el tradicional, l'actiu, el crític, el tècnic i el constructiu, i tots es poden vincular a diferents teories implícites, que incideixen en el desenvolupament de l'activitat docent.

A continuació, sintetitzem les principals característiques que realitza Marrero dels cinc corrents pedagògics.

- El *corrent pedagògic tradicional* es fonamenta en una educació essencialment logocèntrica, dirigida pel professor i centrada en alt grau en la seva autoritat –moral o física– sobre l'alumne, qui, de forma passiva, serà el destinatari d'una veritat considerada universal i inqüestionable.
- El *corrent pedagògic actiu* parteix dels postulats de Rousseau i en concret defensa la idea que el nen no és un adult, sinó una persona en creixement i que, en conseqüència, ha de ser tractada com a tal. L'ensenyament ha de respondre a la curiositat i a les necessitats de l'alumne i donar resposta als problemes que se li plantegen a ell. L'activitat dels nens és

importantíssima en el seu procés d'aprenentatge i ha de fonamentar-se en la seva curiositat per les coses, en la seva necessitat exploratòria d'indagar i en l'aprenentatge per l'experiència.

- El *corrent crític* s'inspira en l'obra de Marx i condueix a plantejaments antiautoritaris de l'ensenyança. Per a l'educació crítica no existeix l'home abstracte, sinó l'home que viu dintre d'una societat concreta i en un moment històric donat.
- El *corrent pedagògic tècnic* centra els seus esforços a aconseguir l'eficàcia dels mètodes educatius i, en general, del procés d'ensenyament i aprenentatge. Per fer-ho, es busquen analogies amb la cibèrnica i amb la teoria de sistemes, es plantegen les taxonomies d'objectius i es desenvolupen programes d'ensenyança que fugen de l'ambigüitat i busquen l'eficàcia mitjançant dissenys que puguin mesurar i avaluar l'assoliment dels objectius marcats.
- Finalment, el *corrent constructiu* arrenca d'aportacions de Rousseau i de Piaget i de les aportacions realitzades pels moviments de l'Escola Nova. Educar és adaptar el nen al món social adult; és a dir, transformar la constitució psicobiològica de l'individu en funció del conjunt d'aquelles realitats col·lectives a les quals la consciència comuna atribueix un cert valor... Els mètodes nous tenen en compte la naturalesa pròpia del nen i es recolzen en les lleis de la constitució psicològica de l'individu i en les lleis del seu desenvolupament.

En aquest sentit, podem considerar la hipòtesi que aquests corrents pedagògics han deixat alguna mena d'empremta o de record en els professors, a través de la seva pròpia experiència o de la transmissió de la cultura i del coneixement. En aquest cas, la mentalitat pedagògica del professor es troba constituïda per la pervivència d'algun d'aquests corrents.

Amb aquest estudi pretenem de descobrir el major o menor grau de presència o d'incidència de les teories implícites en el pensament del professor i, conseqüentment, en el desenvolupament de la seva activitat professional.

Partint d'aquests supòsits, Marrero (1993) estableix un conjunt de cinc teories implícites relacionades amb els corrents pedagògics respectius:

- La teoria implícita **dependent** es relaciona amb el corrent pedagògic tradicional. És logocèntrica i es recolza en la *saviesa* i el saber fer del professor, alhora que és reproductora dels valors institucionals, els quals són imposats als alumnes. És a dir, l'ensenyament esdevé dependent d'uns continguts, del professor i d'uns valors imposats.
- La teoria **productiva** se sosté en el corrent tècnic i implica l'etern desequilibri entre l'eficiència (fer bé les coses i amb un reduït cost) i l'eficàcia orientada a l'assoliment dels objectius. L'esforç educatiu s'orienta a l'aconseguit del producte deixant en segon lloc el procés. Al capdavall, aquesta teoria persegueix l'assoliment de resultats i la potenciació de l'eficàcia en el procés d'ensenyament i aprenentatge.
- La teoria **expressiva** s'identifica amb el corrent pedagògic actiu. Considera essencial l'activitat de l'alumne i es manifesta partidària de l'*aprendre actuant*. L'alumne realitza activitats d'aprenentatge permanentment, aquestes activitats li serveixen com a representació sensible de les seves idees, desigs i/o sentiments. Tot plegat li serveix de preparació per a la vida.
- La teoria **interpretativa** s'inscriu en el corrent constructiu i busca el significat o l'explicació d'un missatge o fenomen determinat. Té un caràcter eminentment psicocèntric i emfatitza l'ensenyament en el procés més que no pas en el producte, en l'eficiència més que no pas en l'eficàcia. Les relacions entre el docent i el discent són democràtiques.
- La teoria **emancipatòria** es relaciona amb el corrent pedagògic crític i té un marcat caràcter moral i polític. Defensa que la formació té el propòsit d'alliberar l'alumne de qualsevol mena de dependència, sobretot política, ideològica i moral i es contraposa a les teories reproductives socials. És una teoria que estimula l'anàlisi i la participació crítica dels alumnes. El context té incidència en el procés educatiu i en aquest sentit cal valorar-lo.

Material i mètode

Aquest treball forma part d'una investigació molt més àmplia orientada a l'estudi

del pensament del professor en les accions que fan referència a la programació de l'Educació Física. En conjunt, es pretén de conèixer què és el que fa el professor i per què ho fa, alhora que orientar un model de programació. En aquest sentit, un dels objectius perseguits és conèixer els factors que incideixen en les decisions del professor quan resol la programació (decisions pre-actives de l'ensenyament) i algunes altres més vinculades a la docència (decisions interactives).

L'estudi de les teories implícites és un treball difícil, tenint en compte com pot resultar de canviant el pensament del professor, però tot i això, vam trobar diversos investigadors que han treballat en aquesta línia en l'àmbit de l'educació en general i de la formació de professors. Això no passa, tanmateix, en l'àmbit de l'Educació Física, on gairebé no s'ha investigat respecte d'aquest tema. Tot plegat afegeix una dificultat més a aquests estudis per l'absència específica de metodologies d'investigació en l'àrea.

Material

Per a l'obtenció de la informació hem utilitzat un qüestionari que va ser sotmès prèviament a una validació mitjançant la tècnica de jutges i experimentat en una prova pilot anterior a l'aplicació.

Per al tractament i l'anàlisi posterior de les dades s'ha utilitzat el paquet informàtic "SPSS per a Windows".

Mètode

La població objecte d'estudi han estat tots els docents d'Educació Física de les etapes obligatòries d'educació de Catalunya; la unitat mostral ha estat cada un dels docents.

S'ha utilitzat una mostra estratificada per conglomerats i etapes (polietàpica) i s'ha establert la mostra invitada mitjançant una afixació proporcional aleatòria.

La metodologia s'emmarca en el paradigma mediacional de pensament del professor. Es pretén de realitzar un estudi transversal descriptiu i interpretatiu alhora.

Al nostre estudi partim del supòsit que les programacions que realitzen els profes-

sors estan guiades per les seves teories implícites; i que aquestes es reflecteixen posteriorment en l'ensenyament interactiu. El context psicològic és, per a cada professor, una barreja de teories, creences i valors, sobre la dinàmica de l'ensenyament i l'aprenentatge. D'aquestes afirmacions es desprèn que el desenvolupament de tot el procés instruccional de l'alumne dependrà de la situació de cada professor.

Per portar a terme aquesta anàlisi hem partit dels treballs de Marrero (1993) i de les orientacions per al disseny d'una meto-

dologia per a l'estudi de les teories implícites (Correa i Camacho, 1993, pàg. 123-160).

Dels trenta-tres enunciats delimitats per Marrero per al conjunt de les cinc teories implícites, hem procedit a confeccionar una llista pròpia, bo i tenint present els criteris següents:

- Conservar els enunciats generals i claus que s'adaptin al nostre estudi.
- daptar els enunciats que considerem oportuns a les característiques del nostre estudi.

- Suprimir els enunciats que no responguin al nostre estudi o a les característiques del professor d'Educació Física.
- Afegir nous enunciats que adaptin el qüestionari a les característiques del professor d'Educació Física i al nostre estudi.
- Mantenir les cinc teories implícites i definir nous subdominis d'aquestes.
- Sotmetre el resultat a una validació mitjançant la tècnica de jutges per confeccionar la llista definitiva d'enunciats.

El resultat definitiu és el que es mostra a la *taula 1*.

Taula 1.
Les teories implícites i els seus subdominis.

		TEORIA IMPLÍCITA				
		DEPENDENT	PRODUCTIVA	EXPRESSIVA	INTERPRETATIVA	EMANCIPATÒRIA
Subdomini ALUMNE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intento que les meves classes tinguin un clima de competitivitat entre els alumnes, perquè els motiva a millorar. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Defenso que l'Educació Física hauria de contribuir a la salut i millor qualitat de vida dels alumnes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estic convençut que allò que l'alumne aprèn mitjançant l'experimentació no ho oblidarà mai. ▪ Intento que a la meua classe els alumnes estiguin ocupats continuament en alguna activitat física. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ En general, organitzo el meu ensenyament de tal manera que els alumnes siguin els protagonistes del seu propi aprenentatge. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que l'Educació Física a l'escola hauria de contribuir a no discriminar les persones i a disminuir les diferències socials i culturals de l'alumnat. 	
Subdomini PROFESSOR	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que si el professor sap mantenir les distàncies, els alumnes el respectaran més i tindrà menys problemes de disciplina. ▪ Opino que la imatge del professor és bàsica en el procés d'ensenyança i aprenentatge de l'Educació Física. ▪ Crec que el professor de Educació Física ha de ser un bon executor de les activitats i tasques. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estic convençut que la formació dels mestres i professors condiciona l'elecció dels continguts que formen part de la seva programació d'Educació Física. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que es més important que el professor d'Educació Física domini més els recursos didàctics que l'execució pràctica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ La programació em permet coordinar-me amb els meus col·legues. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sovint penso que el professor d'Educació Física no té la mateixa consideració que la resta del professorat. 	
Subdomini METODOLOGIA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Em sembla que l'avaluació objectiva és l'únic indicador fiable de la qualitat d'ensenyament. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que el millor mètode en Educació Física és aquell que aconsegueix assolir més objectius en menys temps. ▪ Crec que els tests físics estandaritzats són la millor manera d'avaluar en Educació Física. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ La meua opinió és que l'alumne aprèn millor per el mètode d'assaig-error. ▪ En avaluar, crec que és fonamental valorar no solament el resultat sino el conjunt de activitats realitzades per l'alumne i la seva evolució. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Acostumo a comprovar més el procés d'aprenentatge dels meus alumnes que els resultats finals. ▪ Penso que la metodologia de l'Educació Física ha de girar al voltant de l'alumne i no dels continguts. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que cal una renovació dels continguts i de les metodologies de l'Educació Física escolar. 	
Subdomini CONTINGUTS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estic convençut que les experiències del professor i el seu bagatge cultural sobre les activitats físiques incidixen en la programació i en la seva tasca docent. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que en la programació primer s'han de formular els objectius i després seleccionar els continguts, les activitats i l'avaluació. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que l'esport no hauria de formar part dels continguts de l'Educació Física a l'escola. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que l'Educació Física no té l'importància que es mereix dintre de les escoles i instituts. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que, a l'escola, el currículum respon a la ideologia i la cultura de la societat i la representa 	
Subdomini CONTEXTE I RECURSOS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ En general, els centres educatius no disposen d'instal·lacions suficients per desenvolupar correctament l'Educació Física. ▪ En general, els centres educatius no disposen del material necessari ni suficient per desenvolupar correctament l'Educació Física. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Penso que, ateses les condicions generals en què es troben els centres, no és possible assolir els objectius generals de l'àrea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que les programacions d'Educació Física han de contemplar els medis necessaris per poder assolir els objectius proposats. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que l'Educació Física que es fa a les escoles i instituts no és suficient per cobrir les necessitats de l'alumnat. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Crec que l'entorn social no facilita la tasca del professor d'Educació Física. 	

Resultats i discussió

Les diverses valoracions sobre les teories implícites ens aporten diferents perspectives d'anàlisi de les dades, encaminades, totes

elles, a conèixer perfils de professorat, concepcions que aquest té sobre l'ensenyament i, al capdavant, l'estudi de la incidència que deter-

minats aspectes d'aquelles tenen en la programació i, evidentment, en el procés i el resultat de l'ensenyament. (Taula 1 i Gràfic 1)

Taula 2.

Valoració sobre les teories implícites.

		MITJANA	S
1	Crec que en la programació primer s'han de formular els objectius i després seleccionar els continguts, les activitats i l'avaluació.	3,8	1,1
2	La programació em permet coordinar-me amb els meus col·legues.	3,4	1,1
3	Em sembla que l'avaluació objectiva és l'únic indicador fiable de la qualitat d'ensenyament.	2,6	1,0
4	Penso que, ateses les condicions generals en què es troben els centres, no és possible assolir els objectius generals de l'àrea.	2,9	1,0
5	La meua opinió és que l'alumne aprèn millor pel mètode d'assaig-error.	2,6	0,8
6	En general, els centres educatius no disposen d'instal·lacions suficients per desenvolupar correctament l'Educació Física.	3,6	1,2
7	Crec que si el professor sap mantenir les distàncies, els alumnes el respectaran més i tindrà menys problemes de disciplina.	2,4	1,0
8	Penso que l'esport no hauria de formar part dels continguts de l'Educació Física a l'escola.	1,4	0,7
9	En general, els centres educatius no disposen del material necessari ni suficient per desenvolupar correctament l'Educació Física.	3,3	1,2
10	Acostumo a comprovar més el procés d'aprenentatge dels meus alumnes que els resultats finals.	3,8	0,8
11	Penso que la metodologia de l'Educació Física ha de girar al voltant de l'alumne i no dels continguts.	3,5	0,8
12	Estic convençut que la formació dels mestres i professors condiciona l'elecció dels continguts que formen part de la seva programació d'Educació Física.	4,0	0,9
13	Penso que cal una renovació dels continguts i de les metodologies de l'Educació Física escolar.	2,8	1,0
14	Intento que les meves classes tinguin un clima de competitivitat entre els alumnes, perquè els motiva a millorar.	1,9	0,9
15	Estic convençut que allò que l'alumne aprèn mitjançant l'experimentació no l'oblidarà mai.	3,9	0,9
16	Crec que el millor mètode en Educació Física és aquell que aconsegueix assolir més objectius en menys temps.	2,0	0,9
17	Crec que les programacions d'Educació Física han de contemplar els mitjans necessaris per poder assolir els objectius proposats.	4,0	0,9
18	Opino que la imatge del professor és bàsica en el procés d'ensenyança i aprenentatge de l'Educació Física.	3,7	0,9
19	En general, organitzo la meua ensenyança de forma que els alumnes siguin els protagonistes del seu propi aprenentatge.	3,7	0,9
20	Crec que els tests físics estandaritzats són la millor manera d'avaluar en Educació Física.	1,7	0,8
21	Sovint penso que el professor d'Educació Física no té la mateixa consideració que la resta del professorat.	3,4	1,1
22	Defenso que l'Educació Física hauria de contribuir a la salut i millor qualitat de vida dels alumnes.	4,5	0,6
23	Estic convençut que les experiències del professor i el seu bagatge cultural sobre les activitats físiques incideixen en la programació i en la seva tasca docent.	4,5	0,7
24	Intento que a la meua classe els alumnes estiguin continuament ocupats en alguna activitat física.	4,1	0,8
25	Crec que el professor de Educació Física ha de ser un bon executor de les activitats i tasques.	2,9	1,0
26	Penso que, a l'escola, el currículum respon la ideologia i la cultura de la societat i la representa.	3,2	1,0
27	Crec que l'Educació Física a l'escola hauria de contribuir a no discriminar les persones i a disminuir les diferències socials i culturals de l'alumnat.	4,5	0,7
28	En avaluar, opino que és fonamental valorar no solament el resultat sinó el conjunt de activitats realitzades per l'alumne i la seva evolució.	4,7	0,4
29	Penso que l'Educació Física no té la importància que es mereix dintre de les escoles i instituts.	4,1	0,9
30	Crec que l'Educació Física que es fa a les escoles i instituts no és suficient per cobrir les necessitats de l'alumnat.	3,8	1,1
31	Penso que és més important que el professor d'Educació Física domini més els recursos didàctics que l'execució pràctica.	3,9	0,9
32	Crec que el entorn social no facilita la tasca del professor d'Educació Física.	3,4	1,0

En una primera observació, en els resultats obtinguts es destaquen els aspectes importants següents:

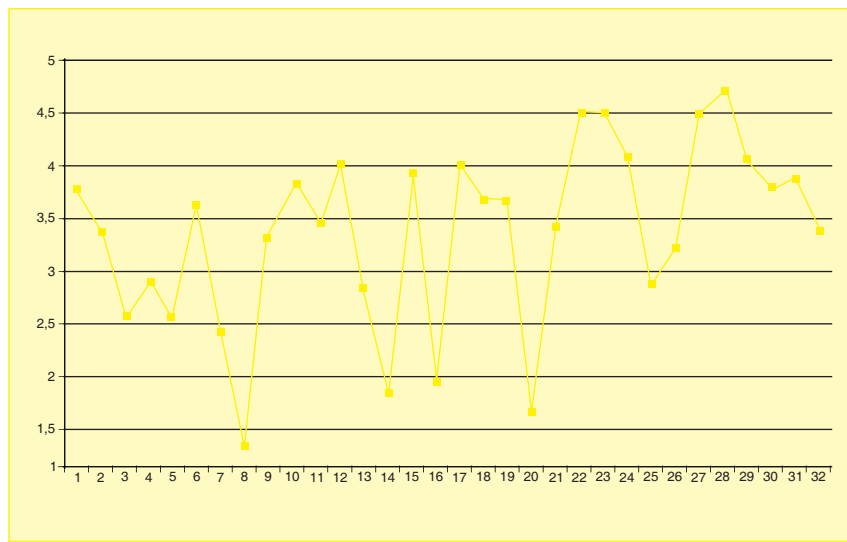
- El primer fa referència a la idea i al lloc que ocupa l'Educació Física a l'escola. En aquest sentit, es manifesta que aquesta ha de contribuir a la salut i millor qualitat de vida dels alumnes i que a la vegada hauria de contribuir a no discriminar les persones i a disminuir les diferències socials. En aquest mateix context s'accepta que l'escola o la institució escolar no atorga a l'Educació Física la importància que es mereix.
- El segon aspecte destacable es refereix a la incidència que tenen, en el procés d'ensenyament, les característiques personals dels professors.
- El tercer es refereix a la manera d'entendre l'avaluació i, en general, la metodologia de l'Educació Física. En el primer cas, aquesta s'orienta cap al procés i no cap al producte, tot rebutjant els tests físics estandarditzats com a instrument prioritari per a l'avaluació. Pel que fa a la metodologia, s'opta per una que incentivi la participació de l'alumne, centrada en la seva pròpia activitat motriu, allunyada de la competència entre els alumnes i centrada en el mateix alumne i en els continguts, no prioritant els objectius com a eix del procés.
- S'accepta plenament l'esport com a contingut curricular.

D'una banda, l'estudi detallat de les cinc teories implícites (dependent, productiva, expressiva, interpretativa i emancipatòria), i d'una altra, els seus respectius subdominis, ens ofereixen la possibilitat d'analitzar amb més detall un ampli repertori de qüestions que incideixen de manera directa sobre l'ensenyament. Vegem els resultats globals obtinguts.

- Teoria dependent (Gràfic 2).
- Teoria productiva (Gràfic 3).
- Teoria expressiva (Gràfic 4).
- Teoria interpretativa (Gràfic 5).
- Teoria emancipatòria (Gràfic 6).

Amb totes les teories alhora, podem observar puntuacions altes en totes elles,

Gràfic 1.
Valoració sobre les teories implícites.

amb un clar predomini de la teoria interpretativa seguida de l'emancipativa. Considerem que aquests resultats poden oferir diferències si es realitza una anàlisi comparativa d'altres factors, com ara el nivell d'ensenyament (primari i secundari), personals, professionals i contextuals... (Gràfic 7)

La comparació entre tots els subdominis ens ajuda a veure la incidència que les teories tenen sobre els diferents factors bàsics del procés d'ensenyament i aprenentatge. Això es reflecteix al gràfic 8.

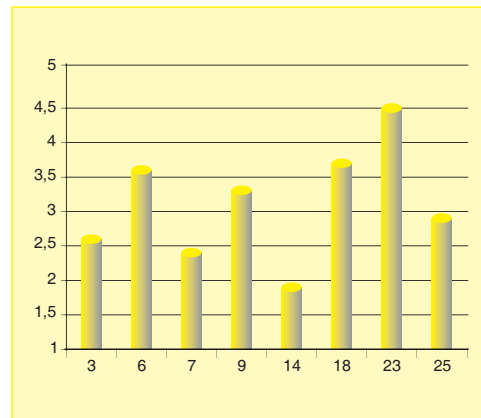
L'anàlisi dels respectius subdominis ens aporta informació sobre la incidència de les teories implícites en cadascun d'aquells. (Gràfic 9)

Finalment, si interrelacionem les diferents teories i els seus respectius subdominis podem obtenir més informació sobre el fenomen. Aquesta interacció la construïm a partir del conjunt de subdominis amb cadascuna de les teories implícites. La taula 3 mostra aquesta interacció.

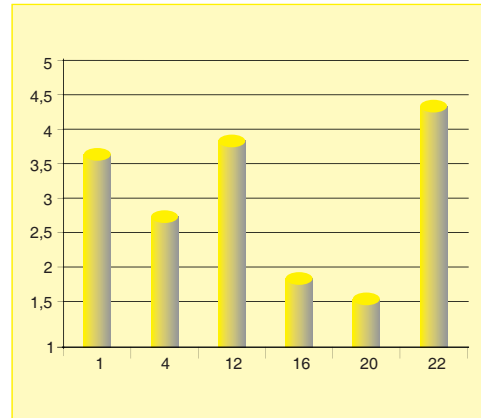
Una anàlisi més detallada, sense oblidar que els resultats poden tenir alguna variació si els sotmetem a anàlisis posteriors entre diferents factors, ens permet de fer aquestes consideracions:

- Les teories implícites dels docents conceben els alumnes des d'una perspectiva productiva seguida de l'emancipatòria.

Gràfic 2.
Valoració de la teoria implícita dependent.

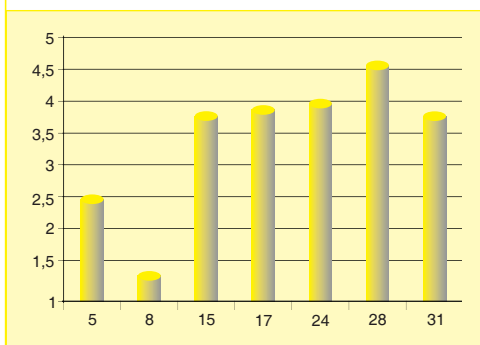

Gràfic 3.
Valoració de la teoria implícita productiva.

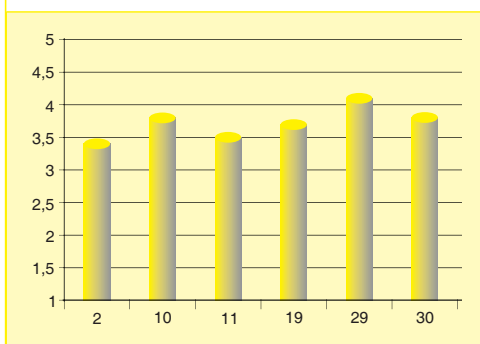
Gràfic 4.

Valoració de la teoria implícita expressiva.

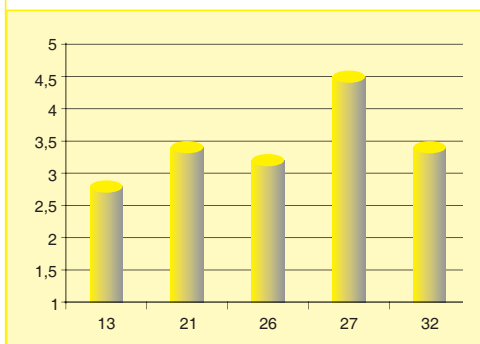
Gràfic 5.

Valoració de la teoria implícita interpretativa.

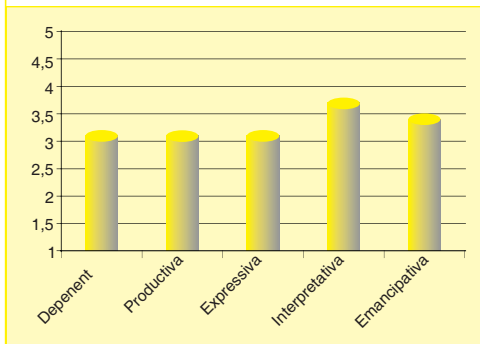
Gràfic 6.

Valoració de la teoria implícita emancipatòria.

Gràfic 7.

Valoració conjunta de les cinc teories implícites.

- Els docents són concebuts, ells mateixos, amb predominança de la teoria productiva seguida de l'expressiva.
- La metodologia considerada predominant es fonamenta de forma igual en les teories expressiva i interpretativa.
- Els continguts són vistos i concebuts amb predomini de la teoria dependent seguida de la interpretativa.
- Finalment, el context i el recurs s'orienten en la teoria expressiva seguida de la interpretativa.

En general, podem concloure aquesta anàlisi dient que la teoria interpretativa és la que domina entre els docents de l'Educació Física, atès que és la que més vegades apareix en primer lloc en cada un dels subdominis i té la mitjana de puntuació més alta de totes.

La segona teoria dominant considerem que és l'expressiva ja que també és la que més apareix en primer lloc entre els subdominis, tot i que té una mitjana de puntuació una dècima inferior a l'emancipatòria, la qual, segons la nostra opinió, ocuparia el tercer lloc.

Conclusions

Una certa dominància de la teoria implícita interpretativa

Encara que són poques les diferències en relació amb la presència de les diferents teories implícites entre els professors s'aprecia una major rellevància de la interpretativa.

És cert que el pensament del professor és influït i, alhora, condicionat, pel conjunt de les diferents teories implícites estudiades i, tot i que la teoria interpretativa és la que apareix en primer lloc, hem comprovat que les altres també ocupen un lloc destacat en el pensament i en les conseqüents decisions que els docents prenen en el transcurs del desenvolupament del seu treball. Encara que la teoria interpretativa aparegui com la dominant entre els docents, els estudis mostren alguns resultats contradictoris, ja que no s'entenen algunes actituds i motivacions i determinades maneres de procedir en la programació i en la docència. Algunes d'aquestes actituds i conductes corresponen més a

plantejaments típics de les altres teories. Això explica àmpliament que el pensament del professor es troba influït, en més o menys mesura, per una teoria determinada, segons quin sigui el motiu o l'objecte que ocupa el seu pensament en aquell moment.

En un altre sentit, podem entendre aquests resultats en funció de la disparitat que pot existir entre allò que pensa el professor pel que fa a la manera en què ha d'actuar i la forma en què, finalment, actua de debò.

No existeixen concepcions diferents dels subdominis

Per poder-nos acostar més al pensament del professor, hem analitzat la incidència de les diferents teories sobre un conjunt de subdominis per tal de poder determinar així, en primer lloc, l'existència de diferents teories sobre aquests subdominis i, en segon lloc, l'existència de diferències entre els diversos grups de professors estudiats.

En aquesta anàlisi hem trobat una gran diferència amb allò que ha sorgit de l'anterior, que tenia un caràcter més general. El resultat ens ha sorprès quan hem comprovat que la teoria interpretativa (la dominant a escala general en cadascuna de les diferents anàlisis globals realitzades), no apareix en cap cas com la dominant en els diferents subdominis.

En el primer cas hem comprovat que els subdominis es troben influïts per una determinada teoria. Així tenim que, en general, la concepció de l'alumne i del professor està condicionada per la teoria productiva; la metodologia, el context i els recursos, per l'expressiva; i els continguts, per la dependent.

En el segon cas, no existeixen diferències entre els diversos grups de professors analitzats i tots ells coincideixen amb allò expressat al paràgraf anterior.

Incidència de les teories implícites en les programacions

Els resultats sobre les teories implícites que acabem d'exposar ens donen proves suficients per pensar que aquestes exerceixen

una important influència en les decisions que els professors prenen sobre el disseny i el desenvolupament de les seves programacions.

Si partim de la important diferència que es produeix entre la teoria dominant general (interpretativa) i les que estan presents en cada un dels subdominis (en cap cas la interpretativa), hem de pensar que els professors actuen d'una manera personal segons l'element que en aquest moment els mantingui ocupats, encara que existeixin coincidències en els resultats.

En aquest sentit, podem afirmar que cada professor ha construït un cúmul de teories implícites pròpies, les quals incideixen so-

bre les seves decisions i sobre la programació i la docència. També podem gosar dir que aquesta construcció de teories implícites en els professors, malgrat ser personal, té unes característiques comunes en el conjunt dels professors d'Educació Física.

Les creences educatives dels professors són diverses i variades

Aquest estudi i la revisió sobre altres realitzats respecte a les teories implícites ens aporta informació suficient per demostrar que aquestes existeixen i que els resultats són variats en funció de l'orientació de l'estudi.

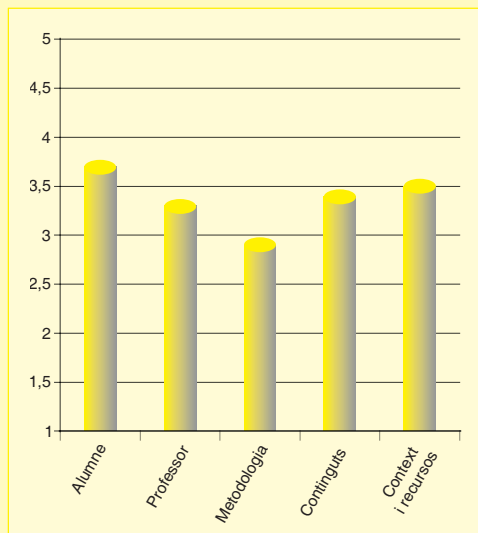
Les creences educatives i el comportament de classe s'influeixen

S'ha comprovat que en els primers anys d'exercici existeix un conflicte entre les creences educatives i el comportament a classe dels professors. Tanmateix, sembla que un cop que els professors consoliden les seves creences, són aquestes les que definitivament en dirigeixen i en controlen el comportament.

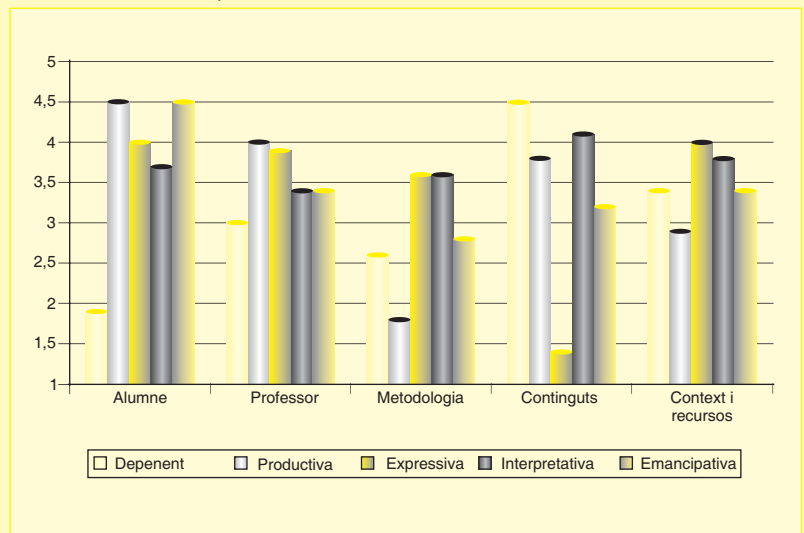
El coneixement pràctic dels professors n'orienta el comportament

Aquest coneixement apareix com a conseqüència del desenvolupament professional de cada professor fent de guia i orientant la seva conducta.

Gràfic 8.
Valoració conjunta de tots els subdominis.

Gràfic 9.
Incidència de les teories implícites sobre els subdominis.

Taula 3.
Interacció entre les teories implícites i els seus subdominis.

SUBDOMINI	TEORIA IMPLÍCITA									
	DEPENDENT		PRODUCTIVA		EXPRESSIVA		INTERPRETATIVA		EMANCIPATIVA	
Alumne	14	1,9	22	4,5	15, 24	4,0	19	3,7	27	4,5
Professor	7, 18, 25	3,0	12	4,0	31	3,9	2	3,4	21	3,4
Metodologia	3	2,6	16, 20	1,8	5, 28	3,6	10, 11	3,6	13	2,8
Continguts	23	4,5	1	3,8	8	1,4	29	4,1	26	3,2
Context i recursos	6, 9	3,4	4	2,9	17	4	30	3,8	32	3,4

Bibliografia

- Clark, C. H. i Peterson, P.: "Procesos de pensamiento de los docentes", a M. C. Wittrock: *La investigación en la enseñanza, III*, Barcelona: Paidós-MEC, 1986, pàg. 444-539.
- Correa, A. D. i Camacho, J.: "Diseño de una metodología para el estudio de las teorías implícitas", a M. J. Rodrigo; A. Rodríguez i J. Marrero: *Las teorías implícitas. Una aproximación al conocimiento cotidiano*, Madrid: Aprendizaje Visor, 1993, pàg. 123-160.
- Díaz Lucea, J.: *El proceso de toma de decisiones en la programación de la Educación Física en las etapas obligatorias de educación. Una aportación a la formación del profesorado*, Departament de Pedagogia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona: tesis doctoral, 2001.
- Escudero, J. M.: "El pensamiento del profesor y la innovación educativa", a L. M. Villar (ed): *Pensamiento de los profesores y toma de decisiones. Actas del I Congreso Internacional sobre "Pensamiento de profesores y toma de decisiones"*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1986.
- Gimeno, J.: "El profesor como investigador en el aula. Un paradigma de investigación y formación del profesorado", a *Educación y Sociedad*, 21, 1983, pàg. 55-73.
- : *El currículum: una reflexión sobre la práctica*, Madrid: ed. Morata, 1988.
- Gimeno, J. i Pérez Gómez, A.: *La enseñanza: su teoría y su práctica*, Madrid: Akal editor, 1983.
- Leon, O. i Montero, I.: *Diseño de investigaciones*, Aravaca (Madrid): McGraw-Hill, 1996.
- Marcelo, C. (ed. lit.): *El pensamiento del profesor y el desarrollo profesional*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1992.
- : *El pensamiento del profesor*, Barcelona: ediciones Ceac, 1987.
- : *Planificación y enseñanza. Un estudio sobre el pensamiento del profesor*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1987.
- : *Avances en el estudio del pensamiento de los profesores*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1988.
- Marrero, J.: "El pensamiento del profesor y la planificación de la enseñanza", a L. M. Villar Angulo (ed.): *Pensamiento de los profesores y toma de decisiones*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1986, pàg. 462- 476.
- : *Las teorías implícitas. Una aproximación al conocimiento práctico*, Fuenlabrada (Madrid): Aprendizaje Visor, 1993.
- Pérez Gómez, A.: "El pensamiento del profesor: vínculo entre la teoría y la práctica", a la ponencia presentada a *Simposio sobre la teoría y práctica de la innovación en formación y perfeccionamiento del profesorado*, Madrid, 1984.
- Shavelson, R. J. i Stern, P.: "Investigación sobre el pensamiento pedagógico del profesor, sus juicios, decisiones y conductas", a J. Gimeno i A. Pérez Gómez, *La enseñanza, su teoría y su práctica*, Madrid: Akal, 1983.
- Sosa, F. i Tejada, J.: "Las teorías implícitas en la formación ocupacional y profesional", a *Educar*, 20, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1996, pàg. 105-116.
- Tejada, J.: *El docent i l'acció medidora*, Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona, 1997.
- Villar Angulo, L. M.: *Pensamiento de los profesores y toma de decisiones*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1986.
- : *Conocimiento, creencias y teorías de los profesores*, Alcoy: Marfil, 1987.
- Yinger, R. S.: "Investigación sobre el conocimiento y pensamiento de los profesores. Hacia una concepción de la actividad profesional", a L. M. Villar Angulo (ed.): *Pensamiento de los profesores y toma de decisiones*, Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1986, pàg. 113-142.